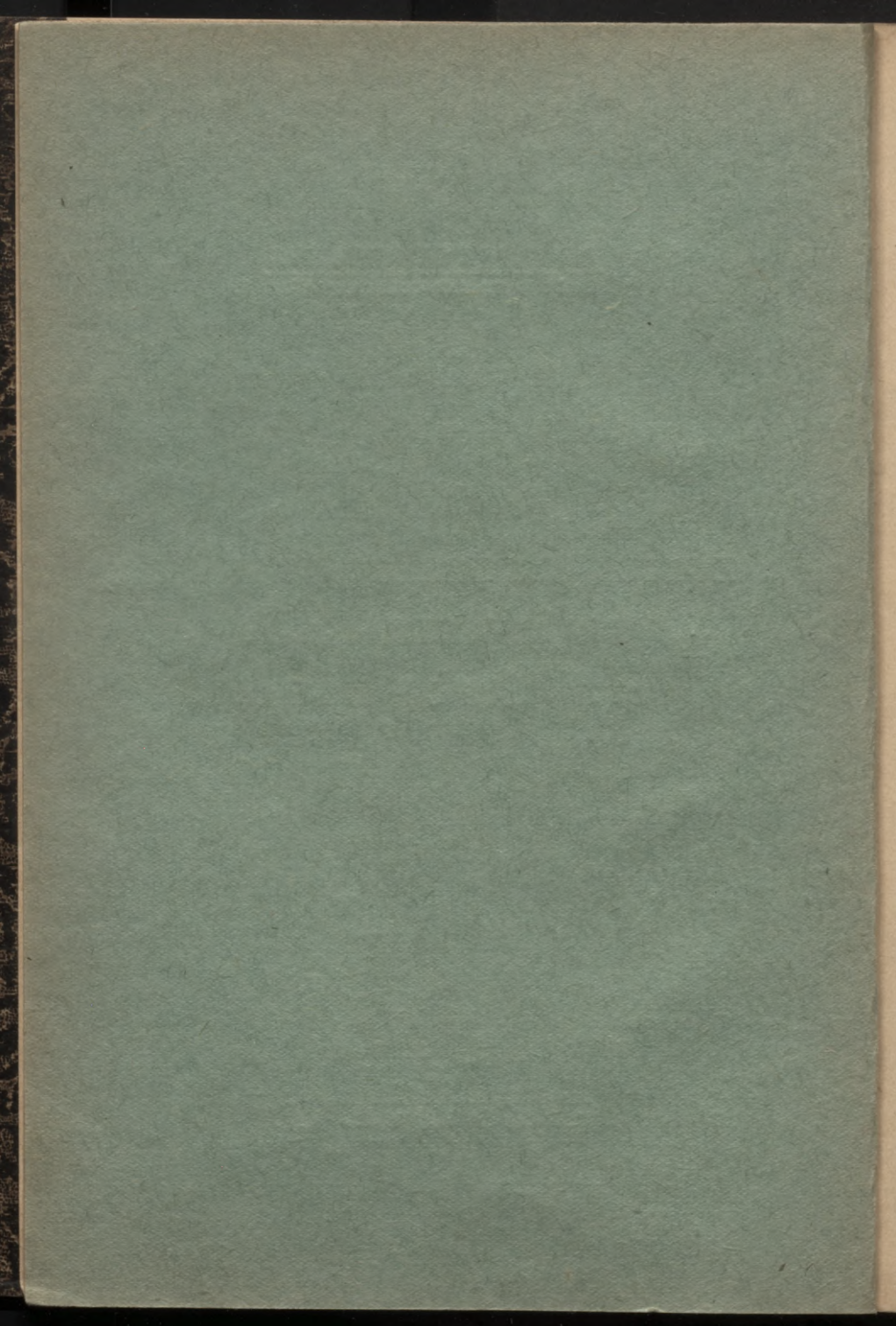


ABE VASERMANIS

ZVĒRINĀTA ADVOKĀTA PALĪGS

Uztura naudas nemaksātāju
novietošana darbā
vai darba namā

RĪGĀ, 1938. G.



VHC

1000

ABE VASERMANIS
ZVĒRINĀTA ADVOKĀTA PALĪGS

34
835 m/f

Uztura naudas nemaksātāju
novietošana darbā
vai darba namā

RĪGĀ, 1938. G.

L. V. B.
№ 355564 ✓

0209069194



1.

Ģimenes tiesības, un tā tad arī ģimenes locekļu tiesība prasīt likumīgu uzturu, pēc savas juridiskās struktūras pieder civiltiesībām, t. i. tiesībām, kas regulē pilsoņu privāto interesi un privātas attiecības. Daudzas valstis savus civillikumus sāk ar ģimenes tiesībām, un ja mēs uzšķiram mūsu jauno civillikumu, tad arī tur mēs ģimenes tiesības atrodam pirmā vietā. Šī izcilus uzmanība, kādu likumdevēji piegriež ģimenei, izskaidrojama ar ģimenes tiesību divkāršu dabu. Tās ir gan pilsoņu privātas tiesības, bet šo tiesību izlietošana saistās ar sabiedrisko interesi. Ģimene ir uzskatāma par valsts pamatu un, dabīgi, ka lai stiprinātu valsti, ir jāstiprina ģimene. Tādēļ arī valsts ņem ģimeni savā aizsardzībā. Valsts ir tik stiprā mērā ieinteresēta ģimenes pastāvēšanā, ka viņa nevar ģimenes tiesības atstāt to nesēju brīvā dispozīcijā, kā tas ir ar citām civiltiesībām. Ja mēs, piemēram, atsakāmies no tiesības prasīt savstarpīgu gādību un kopīgu rūpēšanos par ģimenes labklājību, mēs aizskaram visas sabiedrības intereses, mēs skaram ģimenes jēdzienu, mēs dragājam ģimenes pamatus un tādēļ ģimenes tiesību brīva izlietošana vai pienākumu pildīšana tagad gandrīz visur tiek kontrolēta no valsts. Ja ģimenes tiesību izlietošanas un pienākumu pildīšanas veids sāk apdraudēt sabiedrības intereses, valsts ģimenes tiesībām ievieš pastiprinātu aizsardzību. (Senators O.

Ozoliņš: „Ģimenes tiesību starptautiskā apskatē“
„Tieslietu Ministrijas Vēstnesī“ Nr. 4.—1937. g.)

Jautājums par ģimenes tiesību pastiprinātu aizsardzību ir dabūjis sevišķu asumu pēdējos 15—20 gados. Pasaules karš ar savām postošām sekām bija dziļi skarījis arī ģimenes pamatus. Ģimenes dzīve pēckara laikā vai nu pavisam bija izirusi, vai arī ģimenei turpinot pastāvēt atsevišķi viņas locekļi sāka arvien mazāk izjust savu moralisku pienākumu un arvien vairāk izvairīties no materialu pienākumu pildīšanas. Šo sabiedriski bīstamu parādību sāka uzmanīgi pētīt visas valstīs, lai atrastu pareizas metodes cīņā ar to. Likumdevēji bija spiesti izdot īpašus stingrus noteikumus, lai garantētu ģimenes materialo pamatu drošību, tās moralisku stiprumu u. t. t. Šinī ziņā ir raksturīgi, ka arī starptautiskais juristu kongress Parīzē 1937. gada vasarā savas darbības smaguma punktā bija licis jautājumu par ģimenes pamešanu. Šinī kongresā izpaudās doma, ka tiesiskie noteikumi cīņai ar ģimenes atstājējiem vai pametējiem ir jāstiprina ar sankcijām. Īpašus atzinumus kongress gan nepieņēma, kas izskaidrojams ar to, ka bija grūti panākt jautājuma kopīgu atrisināšanu, ņemot vērā to apstākli, ka katra valsts savā likumdošanā īpatnēji uztver ģimenes tiesību sabiedrisko interesi un tās sargāšanas veidus.

Kādi ir ģimenes tiesību sargāšanas veidi atsevišķās valstīs?

Itālijā likumdevējs pielaiž ne tikai civilās, bet arī kriminalās sankcijas, jo likums vajā uztura pienākuma nepildīšanu, sodot personas, kas pamet savas ģimenes piederīgos trūkumā.

Pie šīs pašas sistēmas pieturas likumdošana Francijā. Arī šeit blakus tīri civilām sankcijām pastāv kriminalās sankcijas, bet tikai pret tiem, kas 3 mēnešu laikā nesamaksā piespriestos alimentus par labu laulātiem, bērniem vai vecākiem.

Holandē kriminālu sankciju speciāli par ģimenes pienākumu nepildīšanu nav, un ģimenes tiesību aizsardzībā pret nekārtīgiem apgādātājiem izpalīdzas ar vispārēju sodu likuma pantu, kas runa „par personu pamešanu bezpalīdzības stāvoklī“. Uz šī panta, piemēram, tiesā tēvus, kas pamet bez palīdzības mazgadīgus bērnus kopā ar darba nespējīgu māti.

Arī Anglijā nav tiešu kriminālu sankciju par ģimenes pienākumu nepildīšanu. Ja vīrs pamet sievu, tā iegūst neatsaucamu mandātu izdarīt ģimenes izdevumus no vīra mantas. Tāpat kreditoriem, kas snieguši sievai uztura līdzekļus, ir tiesība vērst savus prasījumus tieši pret vīru. Bez tam, kāds vecs angļu likums dod iespēju nekārtīgu ģimenes uzturētāju, kam nav līdzekļu un kas ģimeni pametis sabiedrībai par nastu, pasludināt par „slinku un nekārtīgu“, kas atkārtotos gadījumos var novest pie ieslodzīšanas cietumā uz 1 gadu pie spaidu darbiem.

Zviedrija vispārī nepazīst kriminālās sankcijas. Likums paredz zināmas garantijas un privilēģijas alimentu kreditoriem, un, lai nodrošinātu alimentu saistības pildīšanu, parādniekam var noliegt atstāt valsts robežas. Ja kāds pamet ģimeni tādā stāvoklī, ka tā jāuztur sabiedriskai apgādei, tad pēdējā var novietot ģimenes nekārtīgu apgādātāju publiskos darbos.

Zināmas privilēģijas alimentu kreditoriem piešķir arī likums Šveicē, kur tiesa var uzdot vīra kreditoriem izdarīt maksājumus tieši sievai ģimenes uzturēšanas izdevumu segšanai. Bez tam dažos Šveices kantonos noteikta alimentu nemaksātāju ievietošana darbanamos.

Nekārtīgu alimentu maksātāju ievietošanu īpašos darbanamos, ar algas izlietošanu alimentu maksājumu segšanai, paredz Norveģijas, Bulgārijas, Latvijas un Igaunijas likumi.

Pēc šī isā salīdzinošā pārskata, varam tuvāki piegriezties jautājumam par sankciju piemērošanu pret nekārtīgiem alimentu maksātājiem Latvijā.

Jāaizrāda, ka arī Latvijā nepastāv specialu kriminālu sankciju par ģimenes pienākumu nepildīšanu. Līdz 1937. gada 29. jūlijam stāvoklis šinī jautājumā Latvijā bija līdzīgs stāvoklim Holandē, un proti, ģimenes locekļu aizsardzībā pret nekārtīgiem apgādātājiem izpalīdzās ar Sodu likuma 485. panta 1. daļu. Šis Sodu likuma pants, līdzīgi agrākā 1903. gada Sodu likuma 419. pantam, paredz brīvības sodu — arestu personai, kas atteikusies apgādāt un dot uzturu savai mātei, likumīgam tēvam vai bērnam, vai ārļaulības bērnam, kuram uzturs izsniedzams uz civiltiesas sprieduma pamata, zinādama, ka viņiem tas nepieciešami vajadzīgs, ja vainīgai personai šim nolūkam ir bijuši pietiekoši līdzekļi.

Jāatzīmē, ka minētais Sodu likuma pants, kurš ieviests nodaļā par noziedzīgiem nodarījumiem pret ģimenes tiesībām, ar laiku ir ticis pārveidots, jo izdodot 1903. gada Sodu likumu, Krievijas likumdevējs šo ar kriminālsankciju pastiprināto alimentācijas pienākumu bija paredzējis vienīgi bērnu attiecībās pret vecākiem, atstājot pilnīgi bez soda likumīgos vecākus vai arī ārļaulības bērnu tēvu, kas izvairas maksāt tiesas piespriestos alimentus. Attiecīgi pārgrozījumi Sodu likumā ievesti tikai Latvijas laikā, proti 1928. gada 14. decembrī. Tie tika izstrādāti Tieslietu Ministrijā, izpildot Ministru Kabineta 1928. gada 5. jūnija uzdevumu un šo pārgrozījumu nolūks bija attiecināt sodu uz visām personām, kuras neizpilda civillikumos viņām uzlikto pienākumu apgādāt piederīgos. Ir zīmīgi, ka tieši šīs, agrāk bez kādas sankcijas bijušās lietas, kur tēvs izvairas maksāt uztura naudu bērnam, sastāda ta-

gad Tautas Labklājības Ministrijas Sabiedriskās apgādības administratīvā komisijā izspriežamo lietu vairākumu.

Jāsaka, ka nekārtīgu alimentu maksātāju sodīšana pēc Sodu likuma 485. p. nav absolūta. Šī panta pielietošanas iespējamība ir ierobežota, jo aresta soda piespriešanai ir jākonstatē ļaunprātība, t. i. vainīgam jāzin, ka apgādājamiem tiesas piespriestais pabalsts ir nepieciešams un viņam pašam pabalsta sniegšanai ir pietiekoši līdzekļi. Pie kam, neskatoties uz šādiem stingriem priekšnoteikumiem, sankcija ir diezgan vāja, jo aresta sodu saskaņā ar Sodu likuma 17. pantu var piespriest tikai līdz 6 mēnešiem.

Pilnīgi jauns stāvoklis ir radies Latvijā sākot ar 1937. gada 29. jūliju, kad tika izdots jauns likums, kurš paredz uztura naudas nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā. Tīri formēli ņemot, te gan nav darišana ar jaunu patstāvīgu likumu, jo ir izdoti vienīgi „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par sociālo apgādību“, kas publicēti 1928. gadā. Noteikumi par alimentu nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā, paredzēti „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4¹⁰ pantā, kas nosaka, ka uz uzturamo vai viņu pārstāvju lūgumu var novietot darbā vai darba namā personas, kurām ar tiesas spriedumu uzlikts pienākums maksāt uztura naudu, ja piedzīšanai pēc izpildu raksta nav bijis panākuma.

Šis 1937. gada 29. jūlija likums ir kļuvis ļoti populārs. Viņš ir izsaucis ļoti dzīvas pārrunas ne tikai juristu aprindās, bet arī plašākā sabiedrībā un pat dienas presē, kas norāda, ka jaunais likums aizskar un regulē sabiedrības ļoti dzīvas intereses.

Kādas domas lai arī nebūtu par šo likumu, jāaizrāda, ka viņa izdošana bija nepieciešama. Labākais pierādījums tam ir tie 2500 lūgumi par alimentu piespiedu piedzīšanu, kas samērā īsā likuma darbības laikā ienākuši Tautas Labklājības Ministrijā. Šis skaitlis no-

zīmē, ka nesamērīgi daudzos gadījumos tiesas spriedums ir radijies prasītājam formelas, faktiski nerealizējamas tiesības uz pabalstu, un ka starp tiesas spriedumu, kas dibināts uz visu apstākļu noskaidrošanas, to starpā arī atbildētāja iebildumu apsvēršanas, un viņu realizēšanu bija izcēlusies ļoti liela plaisa. Pie šāda stāvokļa, kad ar tiesas spriedumu tik daudzos gadījumos tiek tikai atzītas tiesības un pienākumi, bet valsts vara nav spējīga panākt viņas tiesu iestāžu spriedumu izpildīšanu, neizbēgami jāzūd uzticībai pret tiesu un tiesisku iekārtu, jārodas tautas apziņā tiesību krīzei un līdz ar to tiesiskas valsts pamatu satricinājumam. (Zvēr. adv. N. Valters: „Spaidi pret alimentu nemaksātājiem“ žurnālā „Jurists“ Nr. 1.-2. — 1938. g.). Tādēļ ir arī pilnīgi saprotams, ka lai novērstu nepieļaujamo parādību, ka ik uz soļa nākas konstatēt tiesas spriedumu ignorēšanu, valsts varai bija jāpadara sprieduma izpildīšanu realāki iespējama un bija jādod, bez jau pastāvošiem, vēl jauni, asāki ieroči cīņai pret tiem, kas spriedumu atsakas pildīt. Tas arī ir tagad panākts attiecībā uz alimentu nemaksātājiem, ievēdot noteikumu par viņu novietošanu darbā vai darba namā.

Bet ir vēl citi motīvi, kas attaisno šī noteikuma ieviešanu. Latvijā, kā zināms, pastāv cilvēka darba roku trūkums. Ik gadus nākas ievest laukstrādniekus no ārzemēm, kas ārkārtīgi neērti un kas, bez tam, vēl nelabvēlīgi ietekmē mūsu tautsaimniecību. Bet izrādās, ka arī no ārzemēm ievestie laukstrādnieki nespēj pietiekošā mērā aizpildīt robu, sakarā ar ko pēdējā laikā tiek cilāts jautājums par cilvēka darba roku atvietošanu uz laukiem ar mašīnām, par lauku darbu mehanizēšanu. Šķiet, ka šeit varētu panākt stāvokļa, kaut arī daļēju, uzlabošanu, ņemot palīgā „Pārgrozījumus un papildinājumus likumā par socialo apgādību“. Tieši šie pārgrozījumi dod iespēju labot tos, kas nīst darbu vai izvairas no tā, jo pārgrozījumu

4.¹⁰ pants satur atsauci uz 4.⁸ pantu, saskaņā ar kuru alimentu nemaksātājus bez darba nama var arī novietot darbā valsts vai pašvaldības, vai privatos uzņēmumos; tā tad arī privatsaimniecībās uz laukiem.

Beidzot, noteikumi par nekārtīgu alimentu maksātāju novietošanu darbā vai darba namā apsveicami arī no tautas dzīvā spēka vairošanas viedokļa. Iedzīvotāju dabīgā kustība Latvijā vēl nesen uzrādīja diezgan bēdīgu ainu. Tikai pašos pēdējos gados, līdz arī saimnieciskās dzīves uzplaukšanu, arī te vērojama uzlabošanās. Tomēr iedzīvotāju dabīgais pieaugums liek vēl daudz vēlēties un tāpēc jābūt dārgai katrai jaunai dzīvībai. Te, protams, nav domāts attaisnot bērnu rašanos ārļaulībā — taisni otrādi, šo parādību jācenšas samazināt līdz minimam — tomēr lietas jāņem tādas, kādas tās ir un tamdēļ nevar paiet garām tiem 3 ar pusi tūkstošiem bērnu, kas gadā dzimst ārļaulībā. Šiem ārļaulībā dzimušiem bērniem un viņu mātēm ir jānāk pretī, ja ne citu iemeslu, tad, kā jau aizrādīts, tautas dzīvā spēka vairošanas nolūkā. Kā pretimnākšanu ir arī jāuzskata „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par sociālo apgādību“, jo ir taču skaidrs, ka ievēdot noteikumus par alimentu nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā bija vispirms domāts uzlabot ārļaulības bērna un viņa mātes apgādību no ārļaulības bērna tēva, kas līdz minēto noteikumu ievēšanai ļoti bieži izvairījās no kārtīgā darba, uz kura algu varētu vērst piedziņu. Tagad stāvoklis radikāli grozījies, jo noteikumi par šādu personu novietošanu darbā vai darba namā ir ne tikai brīdinājums nekārtīgājiem apgādniekiem pildīt savus pienākumus pret apgādājamiem, bet arī līdzeklis viņus pie šīs pildīšanas piespiest. Un tiešām, Sabiedriskās apgādības administratīvās komisijas līdzšinējā darbība pierāda, ka nekārtīgie alimentu maksātāji, lai novērstu viņu novietošanu darbā vai darba namā, pa lielāku daļu paši labprātīgi apņemas sākt strādāt kārtīgu darbu

un pildīt savus pienākumus pret piederīgiem, tā ka jaunam likumam, bez visa sacītā, jāpieraksta arī lie-la audzinošā nozīme.

Kā rēdzams, „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par socialo apgādību“ ienesuši pavisam jaunu, principālu normu, kas pilnīgi atbilst mūsu laika prasībām. Un šī prasība ir — katram apzinīgi un stingri jāpilda savi pienākumi. Ja kāds mēģina no šiem pienākumiem izvairīties, vai kāvējas tos pildīt, tad ier-jaucas valsts vara. Tas sakams arī par apgādnieka pienākumiem apgādāt savējos, cik tālu likums šādu apgādāšanu prasa. Valsts ne tikai uzņemas piedzinēja pienākumus pēc tiesas sprieduma alimentu lietās, bet par tiesas piespriesto alimentu nemaksāšanu piemēro smagas sankcijas, nolūkā panākt tiesas taisītā sprie-duma respektēšanu.

Bet kāds ir šo sankciju raksturs? Liekas, ka nevar būt nekādu strīdu par alimentu nemaksātāju novie-tošanu brīvā darbā. Tas nenoliedzami uzskatams par piedziņas līdzekli, un pie tam tādā veidā, kā to līdz šim mūsu likumdošana nepazīna. Ievedot noteikumu par alimentu nemaksātāju novietošanu darbā, mūsu li-kumdošana ir spērusi principālu soli par parādu at-strādāšanu. Citiem vārdiem, parādnieks ir atbildīgs par sava parāda samaksu ne tikai ar savu mantu un eso-šiem ienākumiem, bet arī ar saviem iespējamiem ienā-kumiem, resp. ar savu darba spēku. Atzīstot princī-pā par iespējamu piedziņas atvieglošanai novietot pa-rādnieku brīvā darbā, starp citu tiek izteikta doma, ka būtu iespējami un pilnīgi attaisnojami šī piedziņas veida tālāka izplatīšana arī uz citiem gadījumiem, kā uz valsts nepiedzenamām prasībām, tā arī privātās lietās.

Nevienprātība, turpretī, pastāv attiecībā uz ne-kārtīgu alimentu maksātāju novietošanu darba namā. Kā to kvalificēt: kā piedziņas veidu, vai kā sodu?

Domas šīnī jautājumā dalas. Zvēr. adv. N. Val-

ters savā jau pievestā rakstā pieturas pie uzskata, ka novietošana darba namā ir sods. To pašu viņš uzsvēra arī savā priekšlasījumā Rīgas juristu biedrībā, aizrādot, ka darba nams ir soda nams. Šo savu uzskatu viņš pamato ar to, ka kaut gan mūsu sodu likums savā 2. pantā uzskaitot tiesas piespriežamos sodus, darba namu īpaši neparedz, tad tomēr mūsu Sodu likumā novietošana darba namā ir paredzēta kā blakus sods, ko tiesa — pie kam vienīgi tiesa — var piespriest un pie tam līdz šim arī vienīgi tikai Sodu likumā paredzētos gadījumos. Bez tam, darba nams atrodas Tieslietu Ministrijas cietumu (tag. kriminalpolitiskā) departamenta pārziņā un viņā ievietotu personu tiesības un pienākumi ir regulēti ar vispārējo „Likumu par ieslodzītiem“, t. i. ievietotie darba namā uzskatami par tādiem pat cietumniekiem kā tās personas, kuras novieto darba namā pēc pārmācības nama soda izciešanas.

Šis uzskats nav pareizs. Vispirms, mūsu sodu sistema nepazīst tādu soda veidu, kā novietošanu darba namā. To ir spiests atzīt arī zvēr. adv. N. Valters. Bet mūsu Sodu likums, pretēji zvēr. adv. N. Valtera domām, nepazīst novietošanu darba namā arī kā „blakus sodu“.

Runājot par darba namu, prof. P. Mincs, savā „Kriminaltiesību kursā“, to gluži pareizi apzīmē par aizsardzības līdzekli, kas var noderēt kā papildus līdzeklis pie sodu sistēmas nepārvēršoties caur to par sodu*). Šo jēdzienu būtiskā atšķirība ir tā, ka darba nama, kā aizsardzības līdzekļa, pamatā atrodas vienīgi lietderības ideja, kamēr sods savā tagadējā konceptā pamatots arī uz taisnības idejas. Šādu viedokli aizstāv arī Latvijas Senats, aizrādot, ka ievietošana darba namā nav sods, bet līdzeklis attiecīgo personu labošanai un sabiedriskās drošības aizsardzībai**). Par ievietošanu darba namā kā par dro-

* 266. lp.

** K K D 1935. g. 30. III. lēmums Sīmaņa I. № 291.

šības līdzekli izsakas arī sen. O. Ozoliņš savā jau pievestā rakstā.

Vēl mazāk pārliecinošs ir otrais arguments. Ja arī alimentu nemaksātāji, kas ievietoti darba namā ir tur padoti zināmam režīmam, kaut arī tādām pašām, kā personas, kas ievietotas darba namā pēc pārmācības nama soda izciešanas, tad no šī apstākļa vien grūti secināt, ka darba nams ir sods. Šis apgalvojums arī neatbilst lietas faktiskam stāvoklim. „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par socialo apgādību“, savā 4.²¹ pantā gan paredz, ka uz šī likuma pamata darba namā novietotiem piemērojami tie paši likuma par ieslodzītiem noteikumi, kuri attiecas uz personām, kas ievietotas darba namā pēc pārmācības nama vai cietuma soda izciešanas. Bet šis pants arī paredz darba namā ievietotiem alimentu nemaksātājiem veselu rindu izņēmumu, kas viņus nostāda zināmā priviliģētā stāvoklī, salīdzinot ar cietumniekiem, starp citu arī izņēmumu, ka šīs personas turamas darba namā atsevišķā nodaļā un nodarbināmas šķirti no citu kategoriju ieslodzītiem.

Bez tam, kā to pareizi aizrāda zvēr. adv. N. Valters, sodu, un par tādu viņš taču arī uzskata ievietošanu darba namā, var piespriest tiesa un tikai tiesa, bet nekādā ziņā administratīvā komisija, kurai likums nav piešķīris tiesas funkcijas.

No sacītā izriet, ka nekārtīgu alimentu maksātāju novietošana darba namā nav viss sods, bet tikai viens no civiltiesas sprieduma izpildīšanas veidiem.

Tiesas sprieduma taisīšana pati par sevi nevar apmierināt prasītāju. Viņa apmierināšanai nepietiek ar to vien, ka tiesa ir teikusi savu vārdu. Ir nepieciešami, lai atbildētājs arī izpildītu tiesas spriedumu, lai izdarītu to, ko tiesa uzliek viņam par pienākumu. Citādi tiesas spriedumam priekš prasītāja nebūs nekādas reālās praktiskās nozīmes. Tā kā atbildētājs, neskatoties uz tiesas spriedumu, var izvairīties un arī iz-

vairas no tā izpildīšanas, tad prasītājam tiesība prasīt, lai valsts vara sniedz tam savu palīdzību sprieduma izpildīšanā. Mēs tādā kārtā nonākam pie jautājuma par sprieduma izpildīšanas veidiem, zem kuriem jāsaprot tie paņēmieni un līdzekļi, kas izlietojami vēlāmā mērķa sasniegšanai — tiesas sprieduma izpildīšanai. Atkarībā no tā vai spaidu līdzekļi vērsti pret atbildētāja mantu vai personu izšķir tiešus un netiešus sprieduma izpildīšanas veidus.

Mūs dotā gadījumā, protams, interesē tikai netiešie sprieduma izpildīšanas veidi, ar kuriem, pēc prof. V. Bukovska formulējuma, īpatnējā kārtā pielieto spaidu pret parādnieka personu (personala eksekucija) ar nolūku panākt mērķi — sprieduma izpildīšanu*). Šādi sprieduma izpildīšanas veidi ir paraksta ņemšana no parādnieka par dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietas neatstāšanu un parādnieka aicināšana uz tiesas sēdi paziņošanai vai viņam ir līdzekļi prasījuma apmierināšanai un iekš kam īsti tie pastāv (Civilprocesa nolikuma 1367. un 1370. p. p.). Šāds netiešs sprieduma izpildīšanas veids ir arī nekārtīgu alimentu maksātāju novietošana darba namā. Kā vienā, tā otrā gadījumā nolūks ir viens un tas pats — vērsties pret parādnieka personu ar zinamiem spaidu līdzekļiem, izlietot pret viņu zinamu vardarbību, lai sagādātu tam zinamas neērtības, pavedināt viņu uz pārdomām, vai nebūtu tomēr lietderīgāki pildīt savus pienākumus un tādā veidā netiešā ceļā panākt sprieduma izpildīšanu.

Varētu iebilst, ka zinama atšķirība tomēr pastāv, jo ar alimentu nemaksātāja ievietošanu darba namā, viņam tiek nodarīta daudz lielāka pārestība nekā neērtības sagādāšana — brīvības atņemšana. Tomēr šis iebildums nevar atspēkot mūsu apgalvojumu. Civilprocesa nolikums pazīst arī tādu netiešu sprieduma izpil-

* Prof. V. Bukovskis „Civilprocesa mācības grāmata” 604. lp.

dīšanas veidu, kas savienots ar parādnieka brīvības atņemšanu, un proti, parādnieka sodīšanu ar naudas sodu līdz Ls 2000.— un šādas soda naudas piedzīšanu vai atvietošanu ar arestu līdz 6 mēnešiem, ja viņš neizpilda tādu personas darbību, kas tam uz tiesas sprieduma pamata jāizpilda un ko nevar atvietot ar citas personas darbību (1062. p.), kas vēl vairāk pastiprina uzskatu par ievietošanu darba namā kā par netiešu sprieduma izpildīšanas veidu.

Ka ievietošana darba namā ir netiešs sprieduma izpildīšanas veids, varam arī pārliecināties piegriežoties mazliet vēsturei. Civilprocesa noteikumu par parādnieka aizliegumu atstāt savu dzīves vietu un par viņu aicināšanu uz tiesas sēdi līdzekļu uzrādīšanai, ir pārņemti no Krievijas 1879. gada 7. marta likuma. Līdz tam laikam piedzinējam bija dota iespēja lūgt tiesu aizturēt personīgi tādu parādnieku, kas izvairas no piesprietās sumas samaksas. Noteikumi par parādnieku personīgu aizturēšanu bija sīki reglamentēti (parādnieku varēja turēt apcietinājumā līdz 5 gadiem, atkarībā no parāda sumas) un sastādīja C. P. L. II. gr. V. sad. VIII. nod., kur viņi bija izteikti 1223.—1266. p. p.*). 1879. gada 7. marta likums šos noteikumus atcēla un atvietoja tos ar noteikumiem par parādnieka aizliegumu atstāt savu dzīves vietu un par viņu izsaukšanu uz tiesas sēdi līdzekļu uzrādīšanai. Pie 1879. gada 7. marta likuma kodifikācijas tā vairāki panti tika ievietoti Civ. Proc. likumos, kur viņi ieņēma vecā, atceltā likuma vietu (agr. 122¹.¹—1222².⁹ tagad 1367.—1375. p. p.) **).

Mēs tamdēļ esam devuši šo īso vēsturisko pārskatu, lai pierādītu, ka tagadēju civilprocesa nolikumā paredzētu netiešu sprieduma izpildīšanas veidu pirmatnējā forma ir bijusi brīvības atņemšana parādnie-

* „Sudebnie Ustavi 1864. g.“ 1867. izdevumā.

** N. Vologins „Parādnieka izsaukšana līdzekļu uzrādīšanai kā viens no sprieduma izpildīšanas veidiem“.

kam un ka tagad šī forma ir tikusi atdzīvināta attiecībā uz vienas kategorijas parādnieku — nekārtīgiem alimentu maksātājiem sakarā ar mūsu laika prasībām par ģimenes tiesību pastiprinātu aizsardzību.

Kā jau aizrādīts, Sabiedriskās apgādības administratīvās komisijas līdzšinējā darbība ir devusi ļoti labus panākumus. Noteikumi par alimentu nemaksātāju ieviešanu darba namā ir iespaidojuši tos vēlāmā virzienā un pamudināja to lielāko daļu labprātīgi pildīt alimentācijas pienākumu. Šie pienākumi neizpalks arī turpmāk un tāpēc šķiet, ka pastāvēt noteikumiem par nekārtīgu alimentu maksātāju ieviešanu darba namā ir kļuvis lieks Sodu likuma 485. p. 1. d., vēl vairāk tamdēļ, ka Sodu likuma 485. p. pielietošanas iespējamība, salīdzinot ar „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4.¹⁰ p., kā jau aizrādīts, ir daudz šaurāka un arī sankcija ir daudz vājāka, jo saskaņā ar „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4.¹⁹, ieviešana darba namā iespējama līdz 2 gadiem. Šī Sodu likuma panta strīpošana būtu vēlama vēl aiz tā iemesla, ka pašlaik stāvoklis ir tāds, ka alimentu nemaksātāju var pirmkārt sāukt pie atbildības pēc Sodu likuma 485. p. 1. d. un sodīt viņu ar arestu līdz 6 mēnešiem un tad tikai griezties ar lūgumu Tautas Labklājības Ministrijas Sabiedriskās apgādības administratīvā komisijā par viņa ieviešanu darba namā, vai arī otrādi, kādi gadījumi ir jau nākuši priekšā. Šāds stāvoklis ne ar ko nav attaisnojams, jo galu galā te taču neiet runa par to, lai sagādātu atstātām sievietēm un pamestiem bērniem morālistisku gandarījumu kriminālsoda veidā, bet gan tikai par palīdzības sniegšanu tiem, saņemti no tiesas piespriesto uztura naudu, ko itin labi var panākt ar piedraudējumu ieviešanai nekārtīgu alimentu maksātāju darba namā vai arī ar šī piedraudējuma realizēšanu — liekot alimentu nemaksātājam spaidu kārtā atstrā-

dāt viņa ģimenes locekļiem par labu piespriesto uz-
tura naudu.

3.

Pievedot „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par socialo apgādību“ 4.¹⁰ panta saturu, mēs redzē-
jām, ka šis pants paredz tikai vienu vienīgu priekš-
noteikumu alimentu nemaksātāju novietošanai darbā
vai darba namā. Šis priekšnoteikums ir, ka piedziša-
nai pēc izpildu raksta nav bijis panākuma.

Te rodas jautājums, kā šis priekšnoteikums jāsa-
prot, vai tanī ziņā, ka piedzišanai pēc izpildu raksta
vispāri nav bijis panākuma?

Jāsaka, ka Sabiedriskās apgādības administratīvā
komisija savā līdzšinējā darbībā ir nostājusies uz pre-
tējā viedokļa. Tā ir taisījusi lēmumus par novietošanu
darbā vai darba namā arī tādos gadījumos, kad tika
izdarīta piedziņa pēc tiesas izpildu raksta, bet sumas,
kas tika atvilktas no alimentu nemaksātāju darba
algas, saskaņā ar Civilprocesa nolikumā paredzētām
normām, nesedza tomēr no tiesas piespriestās uztura
naudas apmēru aiz tā iemesla, ka piedzišanu uz dar-
ba algu bija vērsuši arī citi kreditori. Citiem vārdiem,
administratīvā komisija ir tanīs domās, ka alimentu
nemaksātājus var novietot darbā vai darba namā arī
tad, kad piedziņa pēc tiesas izpildu raksta nav bijis
panākuma kaut arī pa daļai.

Šis viedoklis tomēr nav pareizs. Gan šinī jau-
tājumā vēl trūkst Senata atzinuma. Toties te jau ir
teikusi savu vārdu Rīgas Apgabaltiesas administra-
tīvā nodaļa, kā administratīvās komisijas apellācijas
instance, kura ir atcēlusi administratīvās komisijas lē-
mumu, atzīstot tādā krātā, ka alimentu nemaksātājus
šādos gadījumos nevar novietot darbā vai darba namā.
Pamatojot šo savu viedokli, Rīgas Apgabaltiesas ad-
ministratīvā nodaļa starp citu dibināti aizrāda, ka at-

bildētājam nav pienākuma maksāt vairāk par to daļu, kā no viņa algas var atvilkt pēc likuma. Ja piedzīnēja prasība netiek apmierināta lielākā apmērā, tad šim apstāklim par iemeslu ir nevis atbildētāja izvairīšanās no savu pienākumu pildīšanas, bet gan vairāku, pēc likuma pilntiesīgu, kreditoru konkurence. No parādnieka piedzīto naudu sadala starp visiem kreditoriem tiesa, neatkarīgi no paša parādnieka gribas. Ja arī atsevišķu kreditoru prasības naudu sadalīšanas lietā netiek pilnā mērā apmierinātas, tad tomēr nevar būt runa par to, ka pati piedziņa pret parādnieka mantu ir bijusi nesekmīga, kāds fakts ir savukārt priekšnoteikums parādnieka novietošanai darbā vai darba namā. Tā kā parādniekam ir alga, pret kuru var vērst piedziņu, tad konkrētā gadījumā šī priekšnoteikuma nav*).

No otras puses jāuzsver, ka te tomēr cieš apgādājamo intereses. It sevišķi, ja piedzīšana vērsta uz parādnieka darba algu. Lai izvairītos no piespiesto alimentu maksāšanas, nekārtīgie alimentu maksātāji ļoti bieži ar sava darba devēju piekrišanu uzdod oficiāli mazāku darba algas apmēru. Tie arī prot sameklēt izpalīdzīgus fiktīvus kreditorus, kuri tāpat vērs piedzīšanu uz darba algu. Rezultatā atvelkamas naudas sumas tiek nosūtītas sadalīšanai tiesā un apgādājамie saņem santimus, līdz ar ko rodas šaubas, vai ar „Pārgrozījumiem un papildinājumiem likumā par socialo apgādību“ vispāri var sasniegt sprauto mērķi — piespiest nekārtīgiem alimentu maksātājiem pildīt savus pienākumus. Šīs šaubas ir jo lielākas tandēļ, ka šādi gadījumi var notikt un arī notiek ne tikai tad, kad piedzīšana vērsta uz parādnieka darba algu, bet arī uz viņa kustamu mantu u. t. t. Nekārtīgie alimentu maksātāji var tā tad viegli panākt tādu stāvokli, ka piedziņai pēc tiesas izpildu raksta for-

* Rīgas Apgabaltiesas administratīvās nodaļas lēmuma A. Eversa 1. Nr. 528 — 193. g.

meli ir panākums, bet faktiski apgādājamie nedabū nekā un šī šķietama panākuma dēļ, trūkstot attiecīgam priekšnoteikumam, nevar iedarboties „Pārgrozījumos un papildinājumos likumā par sociālo apgādību“ paredzētā sankcija par novietošanu darbā vai darba namā. Tas ir iespējami tikai tamdēļ, ka alimentu prasības nebauda saskaņā ar mūsu Civilprocesa nolikumu nekādas priekšrocības. Ar jauniem „Pārgrozījumiem un papildinājumiem likumā par sociālo apgādību“ ir radies tagad īpats stāvoklis. No vienas puses alimentu prasības ir privilīģētas, jo vienīgi viņu dēļ var panākt parādnieka novietošanu darbā vai darba namā, bet no otras puses viņas naudas sadales gadījumos joprojam ieņem pēdējo vietu kopā ar citām vienkāršām prasībām, sakarā ar ko alimentu prasības ļoti bieži paliek nerealizētas. Šī ir nesaskaņa, kurai nav loģiska attaisnojuma un kura likumdevējam, šķiet, būtu jānovērš.

Jau minētais „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4.¹⁰ p. nosaka, ka novietot darbā vai darba namā var personas, kurām ar tiesas spriedumu uzlikts pienākums maksāt uzturu naudu. Liekas, ka arī šo likuma norādījumu administratīvā komisija savā līdzšinējā darbībā ir pārpratusi. Ir zinams gadījums, kad administratīvā komisija ir lēmusi par ievietošanu darba namā kādu šoferu, kurš atzīts par vainīgu no krimināltiesas par cilvēka sabraukšanu un no kura cietušajam par labu piespriesta civilprasība periodisku maksājumu veidā, kādus maksājumus šofers nav izdarījis un vērstai pret viņu piedziņai pēc krimināltiesas izpildu raksta nav bijis panākuma. Šķiet, ka šādas lietas neietilpst administratīvās komisijas kompetencē. „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par sociālo apgādību“ savā 4. p. noteikti aizrāda, ka personu pienākumus un tiesības pabalsta došanai vai saņemšanai vienai no otras nosaka Civillikums. Civillikums arī uzskaita, kam jāapgādā otra persona:

laulātiem jīgādā vienam par otru, vecākiem jāapgādā bērni (bet ja vecāku nav, tad apgādība jāuzņemas vectēvam vai vecmātei) un bērniem jāapgādā vecāki (vajadzības gadījumā arī vectēvs un vecmāte). Bez tam, uz ārļaulības bērna tēva gulstas ārļaulības bērna un šī bērna mātes apgādība. Tas arī ir viss. Tamdēļ jānāk pie slēdziena, ka administratīvās komisijas „uztura naudas“ paplašināta tulkošana ne ar ko nav pamatota.

Jāsaka, ka Sabiedriskās apgādības administratīvā komisija savā darbībā arī citos gadījumos nepieturas stingri pie „Pārgrozījumos un papildinājumos likumā par socialo apgādību“ paredzētiem noteikumiem. Tā, piemēram, pieņemot lūgumu, administratīvā komisija obligatoriski pieprasa no lūdzēja maziturbas apliecību, lai gan pašā likumā par šādu apliecību nekas nav minēts. Administratīvā komisija šeit, acīm redzot, vadas no „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par socialo apgādību“ 4¹¹ p. 5. pkt., saskaņā ar kuru darbā vai darbā namā nevar novietot personas, kurām pēc tiesas sprieduma jāmaksā uztura nauda, ja uzturāmie ir materiāli pilnīgi nodrošināti. „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par socialo apgādību“, te nonāk pretrunā ar Civillikumu, kas alimentācijas pienākuma nodibināšanai neuzstāda tādu priekšnoteikumu. Tikai attiecībā uz ārļaulības bērniem Civillikums norāda, ka uztura naudas apmēru tiesa nosaka samērā ar ārļaulības bērna sabiedrisko stāvokli. Tā nu iznāk, ka šādos gadījumos alimentu prasības, kaut gan atzītas no tiesas, paliek nerealizētas.

Ir taisnība, ka arī tiesā ļoti bieži alimentu prasībām tiek pievienotas maziturbas apliecības. Tomēr šeit šīm apliecībām ir pavisam cita nozīme. Viņu vienīgais nolūks ir panākt prasītāju atsvabināšanu no tiesu nodevām tanīs gadījumos, kad tie nav spējīgi šīs nodevas samaksāt. Bet, kā jau teikts, administratīvai komisijai ir savi ieskatī šinī jautājumā un viņa atsa-

kas alimentu nemaksātāju novietot darbā vai darba namā, jo viņa konstatē, ka apgādājamais dzīvo pārticis, kaut gan tiesa atrada par likumīgu piespriedi viņam uztura naudu.

Raksturīgi šinī ziņā, ka administratīvā komisija interesējas ne tikai ar apgādājamo, bet arī ar apgādnieku materiāliem apstākļiem, atkarībā no kuriem viņa arī atļauj pēdējiem maksāt mazāk, nekā tas noteikts tiesas spriedumā. Administratīvā komisija to, acīm redzot, dara uz „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4.¹¹ p. 6. pkt. pamata, saskaņā ar kuru darbā vai darba namā nevar ievietot personas, kas atbalsta apgādājamos samērīgi ar saviem ienākumiem. Faktiski te notiek no tiesas piespriedīs uztura naudas apmēra samazināšana, kāds jautājums ietilpst tiesas kompetencē.

Alimentu lietas apspriežamas pēc juridiskām attiecībām un faktiskiem apstākļiem, kas pastāvējuši prasības celšanas laikā un no šiem apstākļiem tiesa arī iziet, nosakot uztura naudas apmēru. Ar to tomēr nav teikts, ka spriedums, attiecībā uz alimentu apmēru, stātos spēkā materiālā nozīmē. Senats šai ziņā paskaidro, ka šis apmērs uzskatams par provizorisku un ir grozams atkarībā no to apstākļu un attiecību pārmaiņas, kuri bijuši par pamatu alimentu apmēra noteikšanai*). Ja tamdēļ apstākļi tiešām mainas alimentu maksātājam par sliktu, tad viņš var panākt jau piespriedīs uztura naudas samazināšanu, ceļot par to atsevišķu prasību tiesā. Bet nekādā ziņā to nevar darīt administratīvā komisija.

Varētu iebilst, ka atļaujot apgādniekam maksāt periodiski mazāk nekā tas noteikts tiesas spriedumā, administratīvā komisija vispāri nesamazina piespriedto alimentu apmēru. Viņa no tiesas atzītas tiesības nekādā ziņā neatņem, bet tikai šo tiesību daļēju reali-

* CKD 1937. g. 27. X. spr. I. Nr. 1191 u. c.

zēšanu atliek uz vēlāku laiku. No šī viedokļa raugoties, administratīvā komisija, tā sakot, atļauj no tiesas piespriesto alimentu maksājumus izdarīt pa daļām, izrādot alimentu maksātājiem pretimnākšanu tai ziņā, ka viena daļa viņiem jāmaksā tūlī, saskaņā ar tiesas spriedumā paredzēto termiņu, bet otra jākārtoto nenoteiktā termiņā nākotnē. Bet arī jautājums par piespriesto summu samaksu nolikšanu uz vairākiem termiņiem ietilpst tiesas kompetencē, un proti, tās tiesas kompetencē, kura izspriež lietu pēc būtības, kā tas ir paredzēts Civilprocesa nolikuma 186. p., tā ka arī no šī viedokļa raugoties, būs grūti atrast attaisnojumu administratīvās komisijas rīcībai.

Šķiet, ka šīs nesaskaņas turpmāk gan būtu novēršamas un cerams, ka tās arī tiks novērstas, izdodot „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 45. p. 2. d. paredzēto instrukciju šā likuma piemērošanai.

Lai alimentu nemaksātāju tiesiskā stāvokļa raksturojums būtu vispusīgs, vēl jāatzīmē, ka kaut gan alimentu nemaksātāju novietošana darbā vai darba namā saistīta tikai ar vienu vienīgu priekšnoteikumu, ka piedziņai pēc tiesas izpildu raksta nav bijis panākuma, tomēr arī tād alimentu nemaksātājus ne vienmēr var novietot darbā vai darba namā. „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par sociālo apgādību“ šinī ziņā izšķir alimentu nemaksātājus, kuru novietošana darbā vai darba namā ir absolūti izslēgta (4¹² p.) un alimentu nemaksātājus, kurus var arī nenovietot darbā vai darba namā (4¹¹ p.). Pie pirmās kategorijas pieder sievietes grūtniecības laikā un līdz 8 nedēļām pēc grūtniecības beigām un karavīri obligatoriskā dienestā un mobilizācijas laikā. Otrā kategorijā apvienotas personas: 1) kas zaudējušas vismaz 50% vispārējo darba spēju; 2) kas jaunākas par 21 gadu vai vecākas par 60 gadiem; 3) kuru apgādībā esošie mazgadīgie bērni paliek bez uztura.

līdzekļiem; 4) kurām pēc tiesas sprieduma jāmaksā uztura nauda, ja uzturamie ir materiāli pilnīgi nodrošināti un 5) kas, samērīgi ar saviem ienākumiem un darba spējām jau atbalsta apgādājamās. Visas šīs personas, kā teikts, var arī novietot darbā vai darba namā. Bet tās var arī novietot, atkarībā no administratīvās komisijas ieskata par šo personu darba spēju, ienākumiem u. t. t. Tomēr arī pastāvot šiem ierobežojumiem, kas ļoti līdzīgi ierobežojumiem attiecībā uz maksātspējīgo parādnieku apcietināšanu*), ir liels to alimentu nemaksātāju skaits, kurus uz „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ pamata var novietot darbā vai darba namā. Jāsaka, ka ārzemju likumdošana šai ziņā ir daudz labvēlīgāka nekārtīgiem alimentu maksātājiem. Tā, piemēram, Igaunijas likums par darba noņemšanu, kas izdots 7. jūlijā 1938. g., nosaka, ka darba noņemšanai var ievietot personas no 18—60 g. vecumam, kas nav zaudējušas 60% darba spēju, pie priekšnoteikuma, ka tām nav pastāvīga darba, vai arī kad tās izšķērdē savu darba algu vai citus savus ienākumus, lietojot alkoholu vai citas narkotiskas vielas, tādā mērā, ka šīs personas pašas nonāk sliktos apstākļos un nav vairs arī spējīgas apgādāt savus ģimenes locekļus. Citiem vārdiem, darba noņemšana Igaunijā domāta nekārtīgiem alimentu maksātājiem — bezdarbniekiem un kroniskiem alkoholiķiem. Bet ja nu attiecīga persona strādā, nedzer un tomēr neuztur savus ģimenes locekļus? Acīm redzot, ka šādu alimentu nemaksātāju pēc Igaunijas likuma nevar ievietot darbā noņemšanai. Līdz ar to rodas šaubas, vai Igaunijā likums par darba noņemšanu sasniegs savu mērķi, ja šis mērķis, līdzīgi mūsu likuma mērķim, būtu piespiest nekārtīgu alimentu maksātāju pildīt savu alimentācijas pienākumu.

Runājot par nekārtīgu alimentu maksātāju novie-

* Tirdzniecības procesa nolikuma 529. p. un Civilprocesa nolikuma 1396. p. pielikuma 31. un 32. p. p.

tošanu darbā vai darba namā, vēl jāaizrāda, ka novietošana darbā vai darba namā vispāri iespējama vienīgi attiecībā uz nenomaksātu uztura naudu par laiku pēc „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ spēkā stāšanās, t. i. pēc 1937. gada 29. jūlija, neatkarīgi no tā, kad apgādība uzsākta vai uztura nauda piespriesta, jo saskaņā ar „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4²⁵ p. šim likumam nav atgriezniskā spēka.

No švara arī, ka uz darbā vai darba namā novietotu personu, peļņu nevar vērst nekādas citas prasības. Piespriestā alimentu summa parasti svārstas no 20—30 latiem mēnesī, bet darba namā ievietotas personas izpeļņa ir caurmērā ap Ls 30.— mēnesī, no kuras summas, saskaņā ar Likumu par ieslodzītiem un „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4.¹⁸ p. un 4.²¹ p., 3. pkt., pusi patur valsts kā atlīdzību par uzturu, $\frac{1}{4}$ saņem ieslodzītā ģimenes locekļi un tikai $\frac{1}{4}$ tas ir 7—8 lati mēnesī saņem alimentu pieprasītājs. Citiem vārdiem, novietošana darba namā, pretēji novietošanai darbā, patreizējos apstākļos nevar sagādāt alimentu saņēmējam pilnu apmierinājumu. Tomēr jāņem vērā, ka „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ liela nozīme izpaužas ne tik daudz alimentu nemaksātāju ievietošana darba namā, bet gan piedraudējumā ievietot tos darba namā. Līdzšinējā administratīvās komisijas prakse ir pierādījusi, ka taišni šis piedraudējums ir bijis tas izšķirošais moments, kas sekmēja nepildīto alimentu saistību kārtīgāku pildīšanu, jo izspriesto lietu lielākā daļā (ap 80%) ir izdevies panākt izlīgumu partu starpā ar noteikumu, ka šis vienošanās nepildīšanas gadījumā attiecīga persona tiks novietota darba namā. Šāda labprātīga alimentu pienākuma pildīšana var tikt panākta arī ar minētā piedraudējuma izpildīšanu, jo nekārtīgais alimentu maksātājs, pēc tam, kad viņš tiek ievietots darba

namā, parasti lūdz viņu no darba nama atbrīvot, apņemoties turpmāk labprātīgi kārtot piespriestās uztūta naudas maksājumus.

Nodarbināšana darbā vai turēšana darba namā var turpināties tik ilgi, kamēr apmierināti attiecīgās personas uztura naudas pieprasījumi. Turēšana darba namā nepārtraukti tomēr nevar turpināties ilgāk par 2 gadiem. Ja arī pēc atsvabināšanas no darba vai no darba nama trūcīgas personas apgādnieks nekārto savus pienākumus, tad no jauna var novietot darbā vai darba namā, tomēr ne agrāk kā pēc 6 mēnešiem skaitot no atsvabināšanas dienas (4¹⁹ un 4²⁰). Bez tam administratīvai komisijai ir tiesība aiz ievērojamiem iemesliem atsvabināt no darba vai darba nama tur novietotas personas, arī pirms visu piedziņu segšanas, pie kam šāds komisijas lēmums nav pārsūdzams (4. ²³ p.). Visos citos, augšā aprādītos gadījumos šīs personas atsvabina no darba nama darba nama priekšnieks. Faktiski tomēr ir nodibinājusies tāda prakse, ka arī šādos gadījumos darba nama priekšnieks šī jautājuma izlemšanu nodod administratīvai komisijai. Tā nu iznāk, ka darba namā ievietotais, pēc tam, kad viņš labprātīgi nokārto nokavētus alimentu maksājumus, ir spiests velti gaidīt uz savu atsvabināšanu vairākus mēnešus, līdz kamēr viņa lūgums tiek caurskatīts administratīvā komisijā. Ar to viņam tiek izdarīta liela pārestība un šāda atsvabināšanas kārtība arī runā pretīm „Pārgrozījumu un papildinājumu likumā par sociālo apgādību“ 4. ²¹ p. 6. pkt., saskaņā ar kuru atsvabināšanu no darba nama jāizdara darba nama priekšniekam, kuram tikai jāziņo par šo atsvabināšanu administratīvai komisijai. Tāpat darbā vai darba namā novietotiem var tikt piešķirts atvaļinājums uz noteiktu laiku ģimenes vai citu svarīgu lietu nokārtošanai, pie kam atvaļinājumā pavadītais laiks netiek ieskaitīts 2 gadu turēšanas laikā. Piešķirt atvaļinājumu var tikai administratīvā komisija pēc sava ie-

skata (4.²³ p.). Atvaļinājuma piešķiršanu, tāpat kā atsvabināšanu no darba vai darba nama pirms visu piedziņu segšanas, var ierosināt tur novietotā persona, bet zīmējoties uz darba namā novietotiem — arī darba nama priekšnieks.

Lēmumu par novietošanu darbā vai darba namā taisa, kā jau aizrādīts, administratīvā komisija. Kas attiecas uz komisijas lēmuma izpildīšanu, tad vai nu nekārtīgais alimentu maksātājs pats labprātīgi ierodas darbā vai darba namā pelnīt alimentus, vai arī tas tiek darīts spaidu kārtā ar policijas palīdzību. Bet ja alimentu nemaksātājs bēguļo un nav iespējams lēmumu izpildīt? Tādos gadījumos uzsāk alimentu nemaksātāja meklēšanu un ja viņu atrod, policija viņu apcietinā un novieto darbā vai darba namā. Seit paceļas jautājums, cik ilgi šādu alimentu nemaksātāju var vajāt? Citiem vārdiem, cik ilgi ir spēkā lēmums par alimentu nemaksātāja novietošanu darbā vai darba namā? Igaunijas likums par darba nometnēm nosaka, ka ja attiecīgs lēmums netiek izpildīts 3 gadu laikā, viņš zaudē savu spēku. Mūsu likums tādu termiņu vispāri neparedz. Iznāk, ka pie patreizējiem apstākļiem alimentu nemaksātāju, kuru administratīvā komisija ir nolēmusi novietot darbā vai darba namā, varētu laika ziņā vajāt neaprobežoti ilgi. Šāds stāvoklis, protams, ne ar ko nav attaisnojams, jo pat vissmagāko noziegumu pastrādātājiem Sodlu likums paredz noilgumu, nepiemērojot sodu, ja no sprieduma taisīšanas dienas līdz tai dienai, kad viņu nodod izpildīšanai, paiet zinams laiks. Tāpat Civilprocesa nolikums paredz*), ka tiesas lēmums par maksātnespējīga parādnieka apcietināšanu zaudē savu spēku pēc zinama laika (6 mēnešu) notecējuma, ja piedzinējs nav pēc piederības uzraudzījis minētā laikā tiesas lēmumu izpildīšanai. Tamdēļ jāpieņem, ka šī kļūda tiks izlabota, izlodot jau mi-

* Civilprocesa nolikuma 1396. p. pielikuma 37. p.

nēto instrukciju likuma pieņemšanai, kuru Tautas Labklājības Ministrija pašlaik izstrādā saziņā ar Iekšlietu un Tieslietu Ministrijām.

4.

Pēc tam, kad esam noskaidrojuši nekārtīgu alimentu maksātāju tiesisko stāvokli, atliek vēl apskatīt pašas administratīvās komisijas strukturu un būtību. Sabiedriskās apgādības administratīvā komisija, kā jau aizrādīts, darbojas pie Tautas Labklājības Ministrijas. Komisijas priekšsēdētājs ir Apgabaltiesas tiesnesis, bet locekļi — Tautas Labklājības Ministrijas Sabiedriskās apgādības departamenta direktors vai viņa vietnieks un Iekšlietu Ministrijas Pašvaldības departamenta direktors vai viņa vietnieks, kurus ieceļ attiecīgo resoru vadītāji. Administratīvās komisijas lēmumus par attiecīgo personu novietošanu darbā vai darba namā var pārsūdzēt viena mēneša laikā, skaitot no lēmuma pasludināšanas dienas, Rīgas Apgabaltiesas administratīvā nodaļā. Līdz lietas izlemšanai tiesa var apturēt attiecīgas personas novietošanu darbā vai darba namā. Pārsūdzība iesniedzama uz Rīgas Apgabaltiesas administratīvās nodaļas vārda administratīvai komisijai un tai pievienojami 2 noraksti. Attiecībā uz pārsūdzības kārtību jāaizrāda, ka likumprojekts par administratīvām tiesām, kas pašlaik tiek izstrādāts, paredz dažus grozījumus, jo saskaņā ar šī likumprojekta noteikumiem, administratīvo organu, tā tad arī administratīvās komisijas lēmumus varēs pārsūdzēt tieši Senata administratīvā kasācijas departamentā.

Piegriežoties tuvāk administratīvai komisijai, jāsaka, ka tā ir ļoti īpats administratīvs orgāns. Vispirms, ir jau zīmīgs šīs komisijas sastāvs. Šinī komisijā, blakus priekšsēdētājam — tiesnesim, sēd vēl 2 personas — nejuristi. Tā tad ir radīts kaut kas līdzīgs

šefenu institutam, tāpat kā tas savā laikā bija īres valdēs, bet vienīgi ar starpību, ka šis komisijas sastāvs ir pastāvīgs un pašā likumā noteikts, tā tad bez šefenu tiesas neizbēgamiem nejaušības gadījumiem.

Bet ne tikai sava sastāva dēļ administratīvā komisija atgādina tiesu. Arī viņas darbība uzkrītoši līdzīga tiesas darbībai. Tā administratīvā komisija stingri pieturas pie sacīkstes principa, kas ir viens no tiesas pamatprincipiem. Tiek aicinātas puses, kuras var dot šavus paskaidrojumus. Tikai liecinieku pratināšana netiek pieņemta, jo administratīvā komisija aprobežojas vienīgi ar rakstiskiem pierādījumiem. Toties netiek ievērots atklātības princips, jo administratīvās komisijas sēdes ir slēgtas.

Šo un citu iemeslu dēļ tiek pacelts jautājums, un ne bez pamata, vai pie šādiem apstākļiem nebūtu pareizāki jautājuma izlemšanu par nekārtīgu alimentu maksātāju novietošanu darbā vai darba namā administratīvās komisijas vietā nodot tiesai. Jāsaka, ka Igaunijā, piemēram, šis jautājums tā arī atrisināts. Igaunijas likums par darba noņemšanu savā 4. pantā nosaka, ka jautājumu par alimentu nemaksātāju ievietošanu darbā noņemšanā izšķir tas iecirkņa tiesnesis, kurš izspriedis alimentu lietu pēc būtības vai arī tas, kura darbības rajonā apgādnieks dzīvo.

Tiek aizrādīts, ka administratīvās komisijas atvietošana ar tiesu nebūtu vēlama aiz tā iemesla, ka administratīvai komisijai viņas izspriežamo lietu lielākā daļā ir iespējams panākt labprātīgu izlīgumu partu starpā ar noteikumu, ka šis vienošanās nepildīšanas gadījumā, tiks pielietots paredzētais piedraudējums par ievietošanu darbā namā, kāda iespēja nav piešķirta tiesai. Jāņemot arī vērā, ka administratīvai komisijai visos alimnetu nemaksas gadījumos, bez darba nama piespriešanas ir arī otrs līdzeklis — novietošana brīvā darbā, kāda iespēja arī tiesai nav piešķirta*).

* Sk. jau pievesto zvēr. adv. N. Valtera rakstu 8-9. lp.

Šie iebildumi nepelna ievērību, jo viņi balstas uz maldīga uzskata par ievietošanu darba namā kā par sodu.

Mēs redzējām, ka novietošana darba namā nav viss sods, bet gan viens no netiešiem sprieduma izpildīšanas veidiem. Kas var lemt par šī sprieduma izpildīšanas veida piemērošanu? Civilprocesa nolikuma 1367. p. paredz noteikumus, pie kādiem no parādnieka var ņemt parakstu par dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietas neatstāšanu. Šis pants nosaka, ka attiecīgo lēmumu par šī sprieduma izpildīšanas veida piemērošanu taisa tiesa uz piedzinēja lūguma pamata. To pašu nosaka arī Civilprocesa nolikuma 1370. pants, attiecībā uz parādnieka aicināšanu uz tiesas sēdi paziņošanai, vai viņam ir līdzekļi piedziņas apmierināšanai. Arī šo spaidu līdzekļi uz piedzinēja lūgumu piemēro tiesa, un proti, tā, kuras apgabalā parādniekam ir dzīves vai pagaidu uzturēšanās vieta. Tamdēļ, šķiet, ka arī jautājums par alimentu nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā, kas pēc sava juridiska rakstura pilnīgi analogs Civilprocesa nolikuma 1367. un 1370. p. p. paredzētiem sprieduma izpildīšanas veidiem, būtu nododams miertiesas izlemšanai, un proti, tai miertiesai, kura izspriež alimentu lietu pēc būtības, vai arī tai, kuras apgabalā alimentu nemaksātājam ir dzīves vai pagaidu uzturēšanās vieta. Tiesai, kura skata cauri alimentu lietu pēc būtības, ir zināmi visi lietas apstākļi un viņai būtu daudz vieglāki orientēties, apsverot jautājumu par viņas taisīto spriedumu nepildīšanu un par tiem soļiem, kuri sperami, lai piespiestu atbildētāju — parādnieku pildīt spriedumu. Apspriežot lietu pēc būtības un nosakot uztura naudas apmēru, tiesa pie sprieduma taisīšanas iziet no atbildētāja materialā stāvokļa, no viņa darba algas lieluma un citiem ienākumiem. Ja nu izrādītos, ka nekārtīgais alimentu maksātājs tikai tamdēļ nepilda tiesas spriedumu, ka šinī spriedumā uztura naudas apmērs ir no-

teikts pārāk augsts, tad tiesa, apsverot jautājumu par viņa novietošanu darba namā, reizē, uz alimentu nemaksātāja lūguma pamata, arī varētu lemt par alimentu apmēra samazināšanu. Pie kam tiesa šinīs gadījumos paša jautājuma izlemšanu par alimentu nemaksātāja novietošanu darba namā varētu atlikt līdz tam laikam, kamēr noskaidrosies, vai apgādnieks kārtīgi maksā samazinātu uztura naudu, ja viņš, protams, dos tiesai attiecīgu solījumu. Līdz ar to, no vienas puses būtu novērsts līdzšinējais nenormalais stāvoklis, ka administratīvs organs, kāds ir administratīvā komisija, pretēji likumīgā spēkā esošam spriedumam, faktiski lemj par alimentu apmēru un, no otras puses, būtu vēl pilnīgāki nodrošinātas atbildētāja—parādnieka tiesības. Tieši izejot no pēdējā apsveruma, prof. P. Mincs nāk pie slēdziena, ka šī līdzekļa uzraudzīšana ir jāuzliek par pienākumu tiesas, bet ne administratīvās varas organiem. Šis spaidu līdzeklis, pēc viņa domām, tādā mērā skar cilvēka brīvību, ka pēdējās pasargāšanai no patvaļībām jāgarantē šī līdzekļa pareiza piemērošana, nodibinot neatkarīgu tiesas kontroli. Bet ja tā, tad procesualas ērtības labā, šī kontrole uzliekama tai pašai tiesai, kurai pazīstami gan lietas apstākļi, gan zināmā mērā noziedznieka (mūsu gadījumā apgādnieka) personība*).

Iebildums, ka tiesa, pretēji administratīvai komisijai, nevarētu panākt labprātīgu izlīgumu partu starpā, ir bez pamata. Kādi šķēršļi gan varētu stāvēt ceļā šāda izlīguma panākšanai? Ja nekārtīgais parādnieks tiek aicināts uz tiesas sēdi maksāšanas līdzekļu uzrādīšanai, tiesa viņam atgādina, ka parāds jāmaksā. Gan lieta pēc tam tiek izbeigta, bet ja parādnieks arī pēc tam nekārto savu parādu, tad viņu atkārtoti var aicināt uz tiesas sēdi. Līdzīgu kārtību varētu praktizēt arī attiecībā uz nekārtīgiem alimentu maksātājiem. Uz apgādājamo lūguma pamata, tiesa nekārtīgu ali-

* Sk. viņa „Krimināltiesību kur.s“ 266. lp.

mentu maksātāju varētu aicināt uz tiesas sēdi, piedraudēt viņam ar ievietošanu darba namā un izdabūt no viņa solījumu, ka viņš turpmāk pildīs savus alimentu maksājumus, kas būtu pilnīgi identiski tam mierizlīgumam, kādu puses tagad panāk administratīvā komisijā. Pie kam, šādam solījumam tiesas priekšā nebūtu mazāk panākumu, nekā administratīvās komisijas priekšā, ja ne lielāki, tieši tamdēļ, ka alimentu nemaksātājs apzinātos, ka viņš solījumu dod tiesas priekšā un ka tiesa šī solījuma nepildīšanas gadījumā atjaunos apturētā jautājuma izspriešanu par viņa ievietošanu darba namā un arī taisīs par to attiecīgu lēmumu.

Glūži tāpat tiesai nestāvētu nekādi šķēršļi ceļā lemt par nekārtīgu alimentu maksātāju novietošanu brīvā darbā, ja, protams, Civilprocesa nolikums tiktu papildināts ar pantu, kas paredzētu šādu spaidu līdzekli kā vienu no sprieduma izpildīšanas veidiem.

Un beidzot, tas būtu ieteicams arī no lietderības viedokļa. Administratīvā komisija ir tikai viena viņai valstij. Tā ir apkrauta ar darbu un cik priekšzīmīgi viņa lai arī neveiktu savu uzdevumu, viņa nav spējīga izrādīt pretīmnākšanu apgādājamiem laika ziņā. Viena un tā pati komisija ir spiesta noturēt savas sēdes visattālākās valsts nomalēs un viņa laika ziņā ir jo stipri ierobežota, kādēļ apgādājamiem nākas gaidīt mēnešiem ilgi, līdz viņu lūgumi tiek izņemti komisijā. Šāds stāvoklis, protams, nav normalis. Reiz esam nākuši pie atzinuma, ka alimentu prasībām jābūt privilģētām, tad līdz ar to ir jādara viss iespējama, lai no vienas puses vienkāršotu šo prasību izspriešanu un, no otras puses, paātrinātu tiesas taisīto spriedumu izpildīšanu. Pēdējo itin labi varētu panākt, nododot jautājumu par nekārtīgu alimentu maksātāju novietošanu darbā vai darba namā tiesas izlemšanai.

LITERATURA.

1. Cand. oec. J. Andersons: „Ārlaulības bērnu problema“, raksts iespiests Rīgā, „Jaunākās Ziņas“ Nr. 58.—1938. g.
2. Prof. V. Bukovskis: „Civilprocesa mācības grāmata.“
3. Prof. P. Mincs: „Kriminaltiesību kurss“, vispārējā daļa, II. izdevums.
4. Senators O. Ozoliņš: „Ģimenes tiesību aizsardzība starptautiskā apskatē“, raksts iespiests Rīgā, žurnālā „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis“ Nr. 4. — 1937. g.
5. Senators O. Ozoliņš: „Starptautiskais juristu kongress Parīzē“, raksts iespiests turpat.
6. Zvēr. adv. N. Valters: „Spaidi pret alimentu nemaksātājiem“, raksts iespiests Rīgā, žurnālā „Jurists“ Nr. 1.-2. — 1938. g.
7. N. Vologins: „Parādniekā izsaukšana līdzekļu uzrādīšanai kā viens no sprieduma izpildīšanas veidiem.“

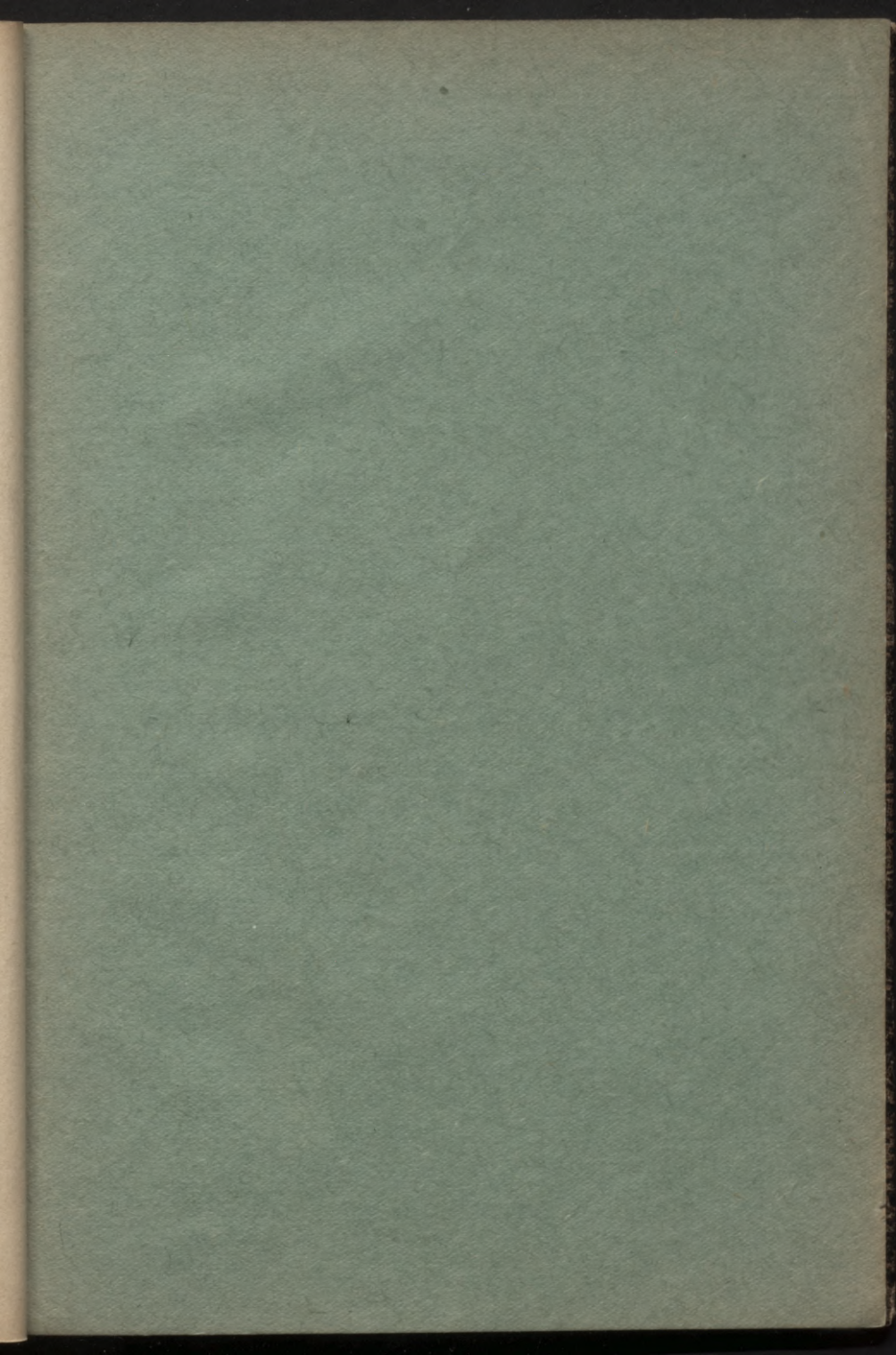
AVOTI.

1. 1928. g. Likums par socio apgādību.
2. 1937. g. „Pārgrozījumi un papildinājumi likumā par socio apgādību.“
3. Civillikums.
4. Civilprocesa nolikums.
5. Tirdzniecības procesa nolikums.
6. „Sudebnie Ustavi, 1864. g.“ — 1867. g. ofic. izdev.
7. Sodu likums.
8. 1903. g. Sodu likumi.
9. Likums par ieslodzītiem.
10. Igaunijas 1938. g. 7. jūlija likums par darba no-
metnēm.

TEZES.

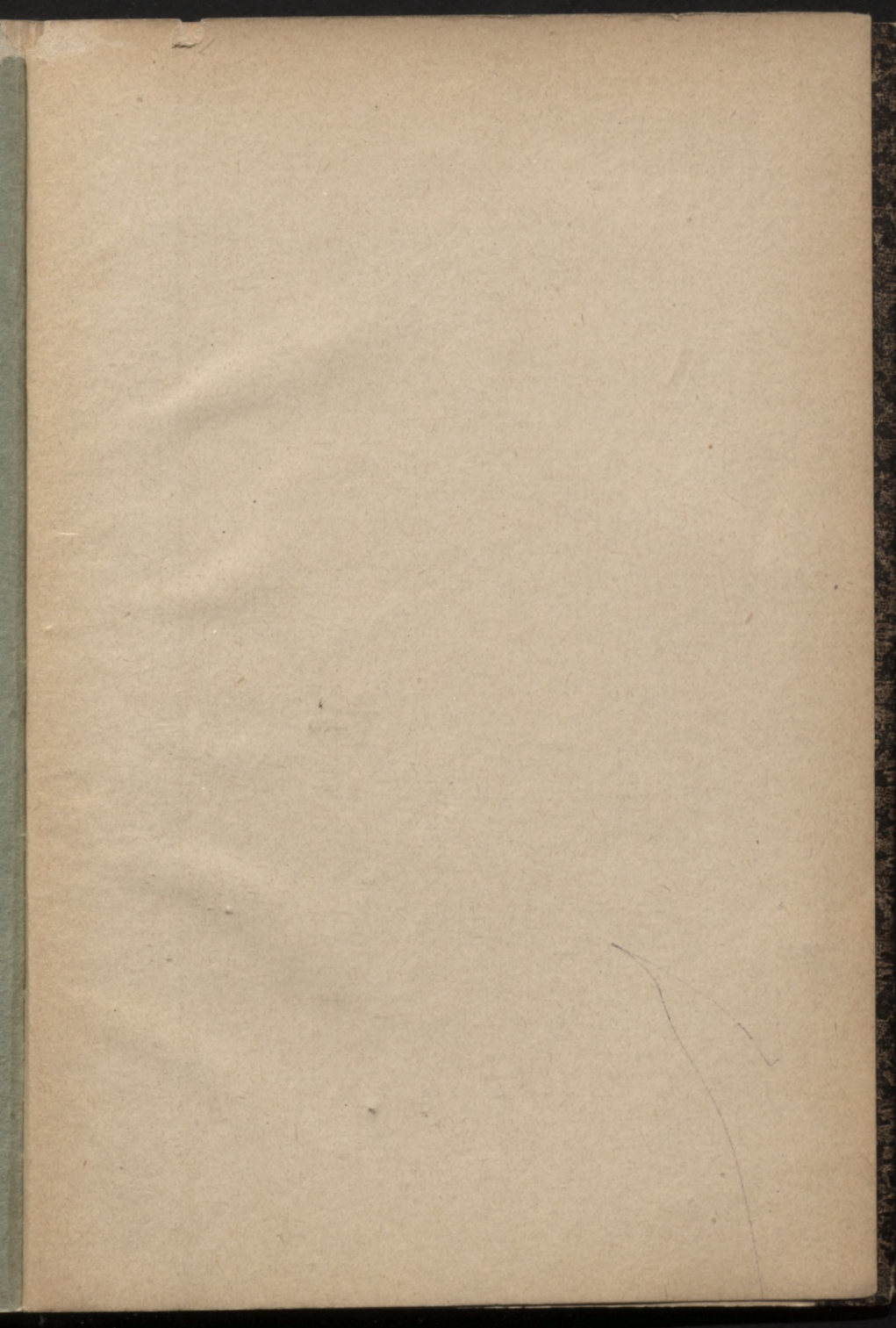
1. Lai garantētu ģimenes materialu un moralisku pamatu drošību, valsts ģimenes tiesībām ievēd pāstiprinātu aizsardzību. Tiesiskie noteikumi cīņai ar ģimenes pametējiem tiek stiprināti ar sankcijām.
2. Uztura naudas nemaksātāju novietošana darbā vai darba namā nav sods, bet netiešs civiltiesas sprieduma izpildīšanas veids.
3. Vienīgais priekšnoteikums uztura naudas nemaksātāju novietošanai darbā vai darba namā ir, ka piedziņai pēc tiesas izpildu raksta vispāri nav nekādu panākumu.
4. Sabiedriskās apgādības administratīvās komisijas lēmumam par uztura naudas nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā, būtu nosakams termiņš, līdz kuram viņš ir spēkā.
5. Pastāvot noteikumiem par uztura naudas nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā ir kļuvusi lieka Sodu likuma 485. p. 1. d.
6. Pie piedzītas sumas sadalīšanas, uztura naudas prasījumiem būtu piešķirama priekšrocība pret citiem prasījumiem.
7. Grozīt piesprietās uztura naudas apmēru var tikai tiesa un uztura naudas maksātājam jāceļ par to atsevišķa prasība.
8. Jautājums par uztura naudas nemaksātāju novietošanu darbā vai darba namā būtu nododams izlemšanai tai Miertiesai, kura izspriež uztura naudas prasību pēc būtības, vai kuras darbības rajonā uztura naudas nemaksātājiem ir dzīves vai pagaidu uzturēšanās vieta.

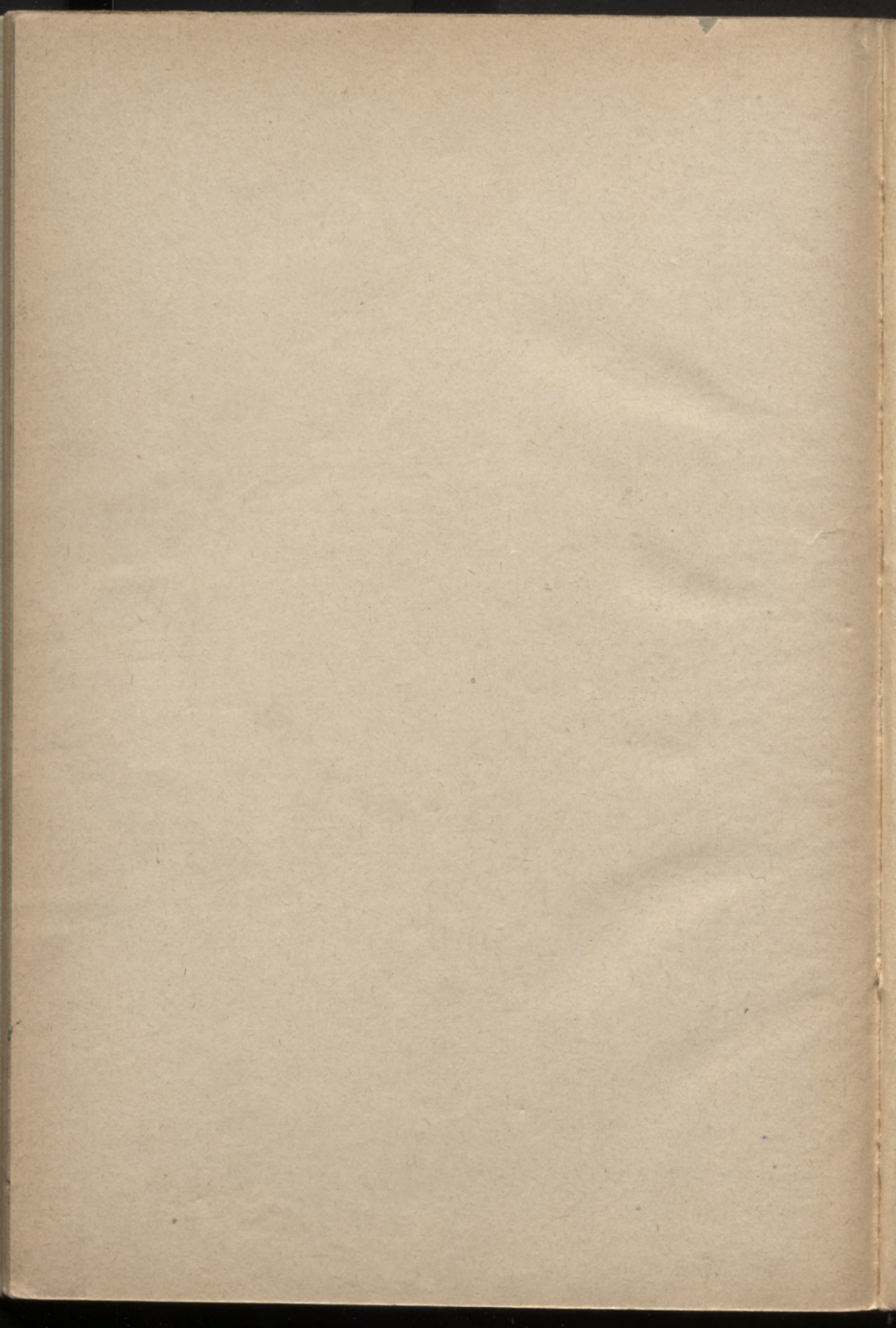




YS 404

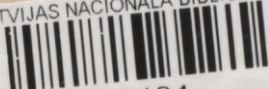
5. DEC. 1938





0, 20.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0309069194